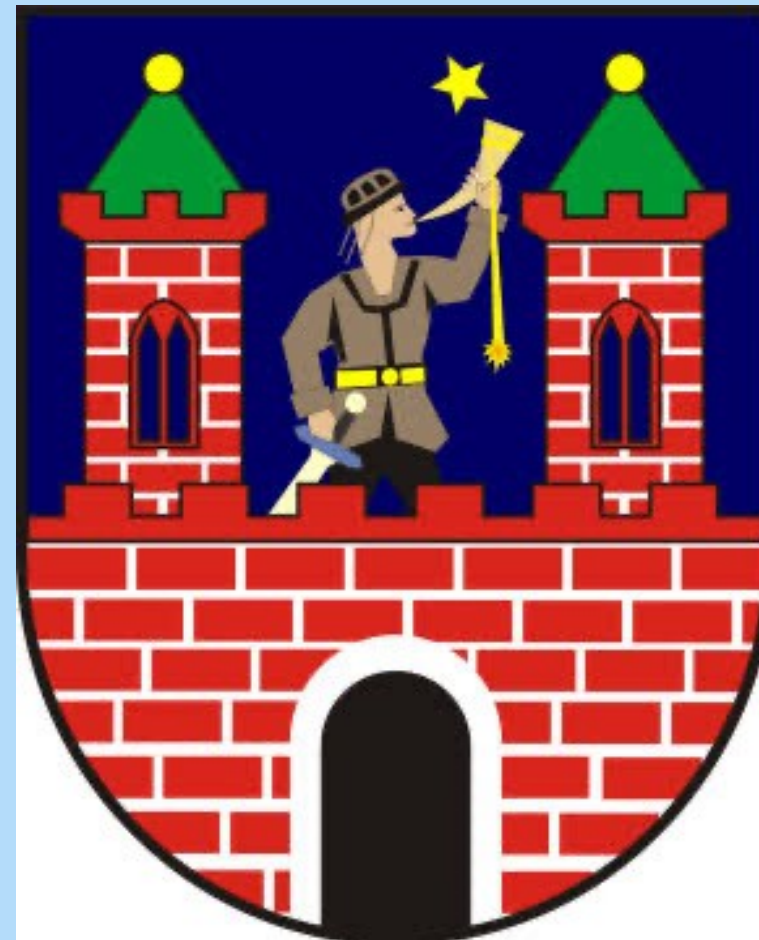

KULTURA LUDOWA POWIATU KALISKIEGO

Kultura ludowa Kalisza i regionu kaliskiego

- Kultura ludowa regionu Kalisz jest bardzo ważnym elementem dziedzictwa narodowego, który pokazuje życie dawnych mieszkańców tych terenów. Obejmuje ona tradycje, zwyczaje, muzykę, stroje oraz codzienne życie ludzi mieszkających na wsi i w małych miejscowościach. Przekazywana była z pokolenia na pokolenie głównie ustnie, poprzez opowieści, pieśni i naśladowanie starszych osób. Dzięki temu zachowało się wiele dawnych elementów kultury, które można dziś odtwarzać i poznawać. Kultura ta nadal ma znaczenie, ponieważ buduje tożsamość regionalną i przypomina o historii. Dodatkowo współcześnie organizuje się wydarzenia folklorystyczne, które pomagają ją zachować. Przykładem są lokalne festyny czy występy zespołów ludowych.

Położenie i znaczenie Kalisza

- Kalisz znajduje się w województwie wielkopolskim i jest jednym z najstarszych miast w Polsce. Leży nad rzeką Prosną, co od wieków sprzyjało rozwojowi osadnictwa i handlu. Miasto było ważnym ośrodkiem rzemiosła, handlu i kultury już w dawnych czasach. Dzięki swojemu położeniu rozwijało się dynamicznie i miało kontakt z innymi regionami. Do dziś Kalisz zachował wiele zabytków oraz tradycji związanych z kulturą ludową.

Czym jest kultura ludowa

- Kultura ludowa to zbiór tradycji, zwyczajów i elementów życia codziennego danej społeczności. Obejmuje ona muzykę, taniec, stroje, obrzędy oraz sztukę ludową. Tworzona była przez zwykłych ludzi i odzwierciedlała ich pracę, życie rodzinne oraz wierzenia. W regionie kaliskim pełniła bardzo ważną rolę w integracji społeczności wiejskiej. Była również sposobem przekazywania wiedzy, wartości i doświadczeń życiowych. Przykładem kultury ludowej są pieśni śpiewane podczas pracy czy obrzędy weselne. Takie działania wzmacniały więzi między ludźmi.

Historia regionu

- Region kaliski ma bardzo długą historię, sięgającą czasów starożytnych. Przebiegały tędy ważne szlaki handlowe, które sprzyjały rozwojowi miast i wsi. Mieszkańcy zajmowali się głównie rolnictwem, hodowlą zwierząt oraz rzemiosłem. Z biegiem lat powstawały lokalne tradycje i zwyczaje, które przetrwały do dziś. Historia regionu wpłynęła na bogactwo jego kultury i różnorodność tradycji. Przykładem może być rozwój garncarstwa czy tkactwa w okolicznych wsiach. Te zawody miały duże znaczenie dla lokalnej gospodarki.

Wzrost S. Barczowski N. S. W. R. (z wizerunku wizerunku.)

Odrys w Lit. W. Egans w Warszawie N° 59

Lit. W. Polnie

Stroje ludowe

- Stroje ludowe regionu kaliskiego były bardzo barwne i bogato zdobione. Kobiety nosiły haftowane bluzki, kolorowe spódnice, fartuchy oraz korale. Mężczyźni ubierali się w koszule, kamizelki i spodnie z dekoracyjnymi elementami. Stroje te zakładano głównie podczas świąt, wesel i ważnych uroczystości. Każdy element stroju miał znaczenie i często wskazywał na status społeczny osoby. Na przykład czerwone korale były symbolem bogactwa i ozdobą odświętną. Hafty często wskazywały na region pochodzenia.

Haft i zdobnictwo

- Haft ludowy był bardzo ważnym elementem kultury regionu. Wzory przedstawiały najczęściej kwiaty, liście, ptaki oraz motywy geometryczne. Każdy wzór miał swoje znaczenie i często był charakterystyczny dla danego regionu. Haftowano ubrania, obrusy, serwety oraz inne przedmioty codziennego użytku. Była to praca wymagająca cierpliwości, precyzji i dużych umiejętności.

Haft w regionie kaliskim nie był tylko ozdobą — miał też znaczenie symboliczne.

- Motywy kwiatowe (np. róże, tulipany) – symbolizowały życie, piękno i młodość
 - Liście i gałązki – oznaczały naturę, odrodzenie i ciągłość życia
 - Ptaki – symbolizowały wolność, duszę oraz szczęście w rodzinie
 - Kolor czerwony – oznaczał miłość, energię i ochronę przed złem
 - Kolor zielony – kojarzony był z nadzieją i przyrodą
- Przykładem może być haftowana róża na koszuli – często oznaczała młodą kobietę i była elementem stroju odświętnego. Wzory mogły też wskazywać, z jakiego regionu pochodzi dana osoba.

Muzyka ludowa

- Muzyka ludowa w regionie kaliskim była nieodłączną częścią życia mieszkańców. Grano na skrzypcach, harmonii, bębnach i innych prostych instrumentach. Pieśni opowiadały o miłości, pracy, naturze oraz ważnych wydarzeniach życiowych. Muzyka towarzyszyła ludziom podczas pracy, zabawy oraz uroczystości. Była także sposobem wyrażania emocji i budowania wspólnoty. Przykładem są przyśpiewki weselne lub pieśni żniwne. Często były one improwizowane.

Tańce ludowe

- Tańce ludowe były bardzo żywe i pełne energii, często wykonywane w parach lub większych grupach. Charakteryzowały się prostymi krokami, ale dużą dynamiką i rytmem. Tańczono je podczas wesel, świąt oraz lokalnych festynów. Tańce miały funkcję rozrywkową, ale również integracyjną. Każdy taniec był związany z określoną okazją i tradycją. Przykładem jest oberka lub polka, które były bardzo popularne. Tańce te wymagały dużej energii i zgrania z muzyką.

Obrzędy i zwyczaje

- Obrzędy ludowe były związane z najważniejszymi momentami życia człowieka. Obejmowały narodziny, śluby, śmierć oraz zmiany pór roku. Miały one często charakter symboliczny i magiczny, ponieważ wierzono, że wpływają na przyszłość. Wiele z tych zwyczajów przetrwało do dzisiaj w zmienionej formie. Obrzędy były bardzo ważnym elementem życia społecznego. Przykładem jest oczepiny podczas wesela. Był to moment symbolicznego przejścia panny młodej w stan małżeński.

Święta ludowe

- Święta ludowe obchodzono bardzo uroczyście i z wieloma tradycjami. Najważniejsze były Boże Narodzenie i Wielkanoc, które łączyły elementy religijne i ludowe. W tym czasie przygotowywano specjalne potrawy, dekoracje oraz śpiewano kolędy i pieśni. Święta były czasem spotkań rodzinnych i wspólnego świętowania. Wzmacniały one więzi między mieszkańcami. Na przykład podczas Wigilii zostawiano dodatkowe nakrycie dla gościa. Był to symbol gościnności i pamięci o bliskich.

Kuchnia regionalna

- Kuchnia regionu kaliskiego opierała się na prostych, naturalnych składnikach dostępnych na wsi. Popularne były potrawy z ziemniaków, kapusty, mąki oraz mleka. Jedzenie było pożywne i dostosowane do ciężkiej pracy fizycznej mieszkańców. Wiele przepisów przekazywano ustnie z pokolenia na pokolenie. Do dziś niektóre tradycyjne potrawy są nadal przygotowywane. Przykładem są pyry z gzikiem lub kapuśniak. Były to tanie i sycące dania.

Zabytki regionu kaliskiego

Region kaliski posiada wiele cennych zabytków świadczących o jego długiej historii.

- Najważniejsze z nich znajdują się w Kalisz i jego okolicach.
- Do najważniejszych zabytków należą:
 - – Katedra św. Mikołaja w Kaliszu – Ratusz w Kaliszu – Rezerwat Archeologiczny na Zawodziu
 - W okolicach warto zobaczyć także: – Pałac w Gołuchowie

Zabytki pomagają zrozumieć historię regionu i są ważnym elementem jego dziedzictwa kulturowego.

**Katedra św.
Mikołaja w
Kaliszu – Ratusz
w Kaliszu**

Rezerwat Archeologiczny na Zawodziu

Pałac w Gołuchowie

Rękodzieło ludowe

- Rękodzieło było ważnym elementem życia mieszkańców regionu. Tworzono wycinanki, rzeźby, ceramikę oraz ozdoby z drewna i tkanin. Każdy przedmiot był wykonywany ręcznie i miał unikalny charakter. Rękodzieło miało zarówno funkcję praktyczną, jak i dekoracyjną. Było także wyrazem talentu i kreatywności twórców ludowych. Przykładem są drewniane figurki lub ręcznie robione kosze. Często były sprzedawane na jarmarkach.

Legendy i podania

- W regionie kaliskim istnieje wiele legend i opowieści ludowych. Dotyczą one dawnych bohaterów, niezwykłych wydarzeń oraz miejsc o szczególnym znaczeniu. Przekazywano je ustnie, co sprawiało, że często zmieniały się z czasem. Legendy pełniły funkcję edukacyjną i moralną. Do dziś są ważnym elementem lokalnej tradycji. Przykładem jest legenda o powstaniu Kalisza, według której miasto założyli bardzo dawno temu kupcy podróżujący szlakiem bursztynowym. Inna opowieść mówi o ukrytych skarbach w okolicach miasta.

Legendy i podania – rozwinięcie

- W regionie Kalisz istnieje wiele ciekawych legend, które tłumaczą powstanie miasta i opisują dawne wydarzenia. Jedną z najpopularniejszych mówi o tym, że Kalisz jest jednym z najstarszych miast w Europie i był znany już w czasach starożytnych kupców podróżujących szlakiem bursztynowym. Według legendy zatrzymywali się oni nad rzeką Prosną i zakładali pierwsze osady handlowe, które z czasem przekształciły się w miasto. Inna legenda opowiada o ukrytych skarbach w okolicach miasta – miały być zakopane przez dawnych mieszkańców w czasie wojen, aby uchronić je przed najeźdźcami. Do dziś niektórzy wierzą, że skarby te nadal znajdują się pod ziemią. Są też opowieści o duchach i tajemniczych miejscach, np. starych kościołach czy ruinach. Legendy te miały nie tylko bawić, ale też uczyć – np. ostrzegać przed chciwością lub nieuczciwością.

Życie codzienne

- Życie codzienne mieszkańców wsi było bardzo pracowite i związane z rolnictwem. Dni rozpoczynały się wcześnie rano i kończyły późnym wieczorem. Rodziny były wielopokoleniowe i wspólnie wykonywały wszystkie obowiązki. Czas wolny był rzadki, ale spędzano go na spotkaniach i zabawach. Życie opierało się na współpracy i wzajemnej pomocy. Przykładem było wspólne darcie pierza lub przędzenie. Były to okazje do rozmów i śpiewu.

Zwyczaje i znaczenie

- Darcie pierza było bardzo ważnym elementem życia codziennego na wsi. Polegało na oddzielaniu miękkiego puchu od twardych części piór, aby zrobić z niego poduszki i kołdry. Zwyczaj ten miał jednak także wymiar społeczny. Kobiety spotykały się wieczorami w jednym domu i wspólnie pracowały, rozmawiały oraz śpiewały pieśni ludowe. Była to okazja do integracji i spędzania czasu razem. Często podczas darcia pierza opowiadano historie, żarty i legendy. Na zakończenie organizowano małe poczęstunki lub zabawy. Dla młodych ludzi była to także okazja do spotkań towarzyskich i poznawania się. Przykładem może być tzw. „pierzak” – spotkanie sąsiedzkie, które kończyło się wspólną kolacją i śpiewami.

Przędzenie było jedną z podstawowych prac wykonywanych przez kobiety na wsi. Polegało na wytwarzaniu nici z wełny lub lnu przy pomocy wrzeciona albo kołowrotka. Z takich nici tworzono później tkaniny na ubrania, obrusy czy pościel. Podobnie jak darcie pierza, przędzenie miało także charakter społeczny. Kobiety spotykały się wieczorami w domach i wspólnie pracowały, rozmawiały oraz śpiewały pieśni. Takie spotkania nazywano często „przędkami”. Podczas przędzenia opowiadano historie, legendy i przekazywano wiedzę młodszemu pokoleniom. Był to ważny sposób nauki i podtrzymywania tradycji. Dla młodych dziewcząt była to także okazja do nauki obowiązków domowych. Przykładem jest wspólne przędzenie zimą, kiedy było mniej pracy w polu. Na zakończenie spotkań organizowano drobne poczęstunki lub zabawy, podobnie jak przy darciu pierza.

Gwara ludowa

- Gwara regionu kaliskiego różni się od języka ogólnopolskiego i zawiera wiele lokalnych słów. Była używana w codziennych rozmowach na wsi i w małych miejscowościach. Dzięki niej mieszkańcy czuli silniejszą więź z regionem. Dziś gwara jest coraz rzadziej używana, ale nadal można ją usłyszeć w starszym pokoleniu. Jest ważnym elementem dziedzictwa kulturowego. Przykładem są charakterystyczne słowa lub akcent wielkopolski. Niektóre wyrażenia są niezrozumiałe dla osób spoza regionu.

Gwara regionu Kalisz należy do dialektu wielkopolskiego i zawiera wiele charakterystycznych słów oraz zwrotów, które mogą być trudne do zrozumienia dla osób spoza regionu.

Przykłady słów:

pyry – ziemniaki

- bimba – tramwaj (częściej używane w Wielkopolsce, np. Poznań)
- szneka z glancem – drożdżówka z lukrem
- tej! – zwrot zwracający uwagę, np. „hej!” * kejter – pies
- wiara – ludzie, znajomi
- fyrtel – okolica, dzielnica

Przykłady zdań:

- „Idymy na pyry?” – Idziemy na ziemniaki (posiłek)
- „Weź kejtra na spacer” – Weź psa na spacer „Cała wiara przyszła” – Wszyscy przyszli Gwara była używana głównie w codziennych rozmowach i budowała poczucie wspólnoty. Dziś najczęściej można ją usłyszeć u starszych osób lub podczas wydarzeń regionalnych.

Dożynki

- Dożynki to tradycyjne święto plonów obchodzone po zakończeniu żniw. Jest to czas dziękczynienia za udane zbiory i ciężką pracę rolników. Podczas uroczystości przygotowuje się wieńce dożynkowe z kłosów zbóż i kwiatów. Towarzyszą im muzyka, tańce oraz wspólne biesiadowanie. Dożynki są jednym z najważniejszych wydarzeń w kulturze ludowej. Przykładem jest konkurs na najpiękniejszy wieniec dożynkowy. Często bierze w nim udział wiele wsi.

Tradycje bożonarodzeniowe

- Boże Narodzenie w regionie kaliskim wiąże się z wieloma tradycjami ludowymi. Należą do nich kolędowanie, przygotowywanie ozdób oraz dekorowanie domów. Ważnym elementem jest również wspólna wigilijna. W tym czasie szczególnie pielęgnuje się wartości rodzinne. Tradycje te są nadal bardzo żywe i przekazywane młodszymi pokoleniom. Przykładem jest śpiewanie kolęd od domu do domu. Dzieci często przebierają się za kolędników.

Tradycje wielkanocne

- Wielkanoc to święto związane z wieloma kolorowymi i radosnymi tradycjami. Maluje się pisanki, przygotowuje koszyczki ze święconką oraz uczestniczy w śmigusie-dyngusie. Każdy z tych zwyczajów ma swoje symboliczne znaczenie. Święta te oznaczają odrodzenie i nowe życie. Są bardzo ważnym elementem kultury religijnej i ludowej. Przykładem są pisanki zdobione ręcznie różnymi technikami. Każdy wzór miał swoje znaczenie symboliczne.

Współczesne kultywowanie tradycji

- Dziś kultura ludowa nadal jest pielęgnowana przez zespoły folklorystyczne i organizacje regionalne. Odbywają się festyny, występy oraz warsztaty rękodzieła. Szkoły uczą o tradycjach i historii regionu. Dzięki temu młode pokolenia poznają swoje korzenie. Kultura ludowa nie zanika, ale zmienia swoją formę. Przykładem są zespoły pieśni i tańca działające w regionie. Organizowane są także warsztaty haftu i rękodzieła.

Podsumowanie

- Kultura ludowa regionu kaliskiego jest bardzo bogata, różnorodna i pełna tradycji. Obejmuje wszystkie aspekty życia dawnych mieszkańców, od pracy po świętowanie. Jest ważnym elementem tożsamości regionalnej i narodowej. Dzięki jej pielęgnowaniu możemy lepiej rozumieć historię i kulturę. Warto ją poznawać, chronić i przekazywać dalej kolejnym pokoleniom. Przykładem jej znaczenia są liczne wydarzenia regionalne oraz zainteresowanie turystów. Dzięki temu tradycja nadal żyje i rozwija się.

- Prezentację wykonała: **Zuzanna Przepiórka**
- Nauczyciel: **Paulina Marciniak**
- V Liceum Ogólnokształcące im. Jana III Sobieskiego w Kaliszu
- Bibliografia:

Centrum Kultury i Sztuki w Kaliszu <https://ckis.kalisz.pl>

Etnoportale <https://etnoportal.pl>

Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu <https://wbp.poznan.pl>

Calisia.pl <https://calisia.pl>

Narodowy Instytut Dziedzictwa <https://nid.pl>